

Κωνσταντινούπολις (1) καὶ σύναμα Νέα Ρώμη· διότι ὁ σκοπὸς τοῦ βασιλέως ἦτο νὰ ἀντικαταστήσῃ δι' αὐτῆς ὅσον ἐνδέχεται τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν, τῆς ὁποίας αἱ θρησκευτικαὶ ἔξεις καὶ ἀναμνήσεις δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὸ νέον δόγμα οὐ εἶχεν ἀναλάβει τὴν προστασίαν. Τὰ πράγματα ὅμως ἔμελλον νὰ διαφεύσωσι τὰς προσδοκίας ταύτας. Ἡ ἀρχὴ οὐ μόνον μετετοπίσθη, οὐ μόνον νέον ἐπρέσβευσε θρησκεύμα, ἀλλὰ πλὴν τούτων προσήγαγε μὲν πρὸς τὴν μητρόπολιν τῆς μοναρχίας Ἀσίαν ἠδρυσσε δὲ ἐν μέσῳ χωρῶν ἐν αἷς ἐπεκράτει ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Τούτων πάντων ἔνεκεν ἡ ρωμαϊκὴ μοναρχία προσέλαβε νέον τινα χαρακτήρα, περὶ οὗ ἐπιφέρομεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινα ὅσα ἀρκοῦσιν ἵνα παρασκευάσωσι τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ νὰ κατανοήσῃ βραδύτερον τὸ ἐντεῦθεν διαμορφωθὲν πολίτευμα τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας τὸ πολίτευμα καὶ αἱ δι' αὐτοῦ παρεχόμεναι εἰς τοὺς πολίτας ἐγγυήσεις δὲν ἴσχυον κυρίως εἰμὴ ἐν τῇ Ρώμῃ αὐτῇ· εἰς δὲ τὰς ἐπαρχίας οἱ ὑπάτοι, οἱ ἀνθύπατοι καὶ οἱ στρατηγοὶ ἀσκούντες ἅπασαν τὴν πολιτικὴν, στρατιωτικὴν, οἰκονομικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ἦσαν ἄρχοντες ἀπόλυτοι. Καταλυθείσης ἔπειτα τῆς δημοκρατίας, ὁ Αὐγούστος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ δὲν εἶχον καταργῆσαι τὰ διάφορα ἀξιώματα τοῦ ἀρχαίου τῆς Ρώμης πολιτεύματος, ἀλλ' ἐφρόντισαν μόνον νὰ ἀναλάβωσιν αὐτοὶ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν ἐνάσκησιν ὅλων τῶν ἀξιωμάτων ἐκείνων· διὰ δὲ τὴν τοιαύτην εἰς χεῖρας ἀνδρὸς ἑνὸς συμπύκνωσιν τῶν ἀρχῶν αἵτινες πρότερον ἐπετηροῦντο ἀμοιβαίως καὶ ἐξηλέγχοντο τὸ κράτος τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἦτοι τοῦ βασιλέως, ἀπέβη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ ἀπεριόριστον. Καὶ ἐπειδὴ οὐδὲ ἠθικός τις χαλινὸς οὐδεὶς περιέστελλε τοὺς αὐτοκράτορας κατήνησεν ἀξίωμα τοῦ δημοσίου δικαίου ὅτι «ὁ βασιλεὺς τοῖς νόμοις οὐχ ὑπόκειται» καὶ ὅτι «ὅπερ ἀρέσει τῷ βασιλεῖ νόμος ἐστίν». Εἶδομεν δὲ τῶν αὐτοκράτορα θελήσαντα νὰ ἀναγορεύσῃ ὑπάτον τὸν ἵππον αὐτοῦ, καὶ ἄλλον περιβαλόντα διὰ τῶν τύπων ἐπισήμου γάμου τὴν παρὰ φύσιν ἀσέλγειαν (2).

Ἐνῶ ὅμως ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία ἦτο τοσοῦτον ἀχαλίνωτος, συχνάκις ἀνετρέπετο διὰ στρατιωτικῶν στάσεων. Τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην προεκάλουν ποικίλα αἷτια· αὐτὴ πρῶτον ἡ ἀμετρος ἐκείνη τῆς βασιλείας ἐξουσία, τῆς ὁποίας ἡ ἀλλόκοτος ἐνίοτε κατάχρησις δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ φέρῃ εἰς ἀπελπισίαν τοὺς ἀνθρώπους, ὅσα καὶ ἂν ἦσαν πρὸς τὴν δουλείαν παρεσκευασμέναι· καὶ πλὴν τούτου ἡ ἀχανὴς τοῦ κράτους ἑκτασις, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας οἱ στρατηγοὶ ἐπαρχιῶν πορρωτάτω τοῦ κέντρου τῆς κυβερνήσεως κειμένων δὲν ἐδίσταζον συχνότατα νὰ ὀρέγωσι χεῖρα ἐπὶ τὴν βασιλικὴν πορφύραν. Τελευταῖον αἱ σφζόμεναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον παραδόσεις τῶν πάλαι χρόνων, τὰ ὀνόματα, οἱ τύποι, αἱ οἰκογένειαι, ὑπέθαλλον ὡσάυτως μέχρι τινὸς τοῦλάχιστον τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιστάσεως. Αἱ δ' ἀφορμαὶ τῶν συνεχῶν μεταβολῶν, ἂν δὲν ἐξέλιπον, ἐμετριάσθησαν ὅμως πολὺ διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς νέας βασιλευούσης. Ἡ χριστιανικὴ πίστις, ἥδη

(1) Τὸ ὄνομα Κωνσταντινούπολις κατὰ μικρὸν ἐπεκράτησεν ἐν τῇ ἐπισήμῳ χρήσει, ἀλλὰ τὸ Νέα Ρώμη δὲν ἦτο, φαίνεται, τὸ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινίου αὐτοῦ δοθὲν ὄνομα. Ὁ Κωνσταντίνος ἐκάλεσε τὴν πόλιν «Ἀνθοῦσαν (Florens)» ὡς ὄνομα τῆς τύχης τῆς πόλεως. Τὸ «νέα Ρώμη» παρέμεινε μόνον ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς πόλεως (ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης), ἐν τῇ γλώσσῃ δὲ τοῦ λαοῦ ἐπεκράτησε κατὰ μικρὸν τὸ ὄνομα «Πόλις», ἐξ οὗ προήλθε τὸ τοῖς Ἀραβῶν ἥδη γνωστὸν Σταμπούλ. Παρὰ τοῖς Ἀραβῶν ὅμως χρονολογῶν τὸ ἐπίσημως ἀναγραφόμενον ὄνομα τῆς πόλεως, ἰδίως ἐπὶ τῶν νομισμάτων, εἶναι τὸ Κωνσταντινίε = Κωνσταντινιάς.

(2) Τὸν Ἡλιογάβαλον δηλονότι καὶ τὸν Νέρωνα.